

PL ISSN 0860-2719

WYŻSZA SZKOŁA ROLNICZO-PEDAGOGICZNA W SIEDLCACH

TURYSTYKA EDUKACYJNA

LUCJAN TUROS

MONOGRAFIE 15

SIEDLCE 1990

Spis treści

PRZEDMOWA	7
CZEŚĆ I.	
Rozdział I. PODSTAWOWE POJĘCIA I ZAGADNIENIA TURYSTYKI EDUKACYJNEJ	10
Rozdział II. ROLA EDUKACJI KRAJOZNAWCZEJ W HUMANISTYCZNYM WYCHOWANIU MŁODZIEŻY	20
1. Edukacja krajoznawcza jako źródło wiedzy o tradycji uprawiania turystyki i jej związkach z historią i kulturą narodową	20
2. Edukacja krajoznawcza jako proces przygotowywania młodzieży do samowychowania	22
3. Edukacja krajoznawcza jako proces przygotowywania młodzieży i dorosłych do nawiązywania przyjaźni z przedstawicielami zwiedzanych krajów	24
Rozdział III. CYWILIZACJA WSPÓŁCZESNA - JAKO CYWILIZACJA PODRÓŻY I MASOWEJ TURYSTYKI	27
Rozdział IV. TURYSTYKA A OCHRONA PRZYRODY	34
Rozdział V. ROLA TURYSTYKI W WYCHOWANIU DLA POKOJU .	38
Rozdział VI. ZNACZENIE TURYSTYKI W SYSTEMIE KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO (ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM OŚWIATY DOROSŁYCH)	44
Rozdział VII. TURYSTYKA W SZKOLNYM SYSTEMIE DY- DAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM	51
Rozdział VIII. TURYSTYKA W AKADEMICKIM SYSTEMIE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA	58

Rozdział IX. ROLA TURYSTYKI W PROCESIE KSZTAŁCENIA I DOSKONALENIA NAUCZYCIELI	65
--	----

CZEŚĆ II.

Rozdział X. NAUKA CZY NAUKI O TURYSTYCE?	72
--	----

Rozdział XI. ZNACZENIE NAUK HUMANISTYCZNYCH W BADANIACH I TWORZENIU TEORII W DZIEDZINIE TURYSTYKI	75
1. Wprowadzenie	75
2. Historia turystyki	78
3. Psychologia turystyki	81
4. Etyka turystyki	88
5. Prakseologia turystyki	94
6. Pedagogika turystyki	100
7. Andragogika turystyki	106
8. Ekonomia turystyki	113
9. Socjologia turystyki	115

CZEŚĆ III.

Rozdział XII. PRZYKŁADOWA PROBLEMATYKA I KIERUNKI BADAŃ DOTYCZĄCYCH TURYSTYKI	121
--	-----

Rozdział XIII. WŁAŚCIWOŚCI TURYSTYKI JAKO PRZEDMIOTU BADAŃ ANDRAGOGICZNYCH	128
---	-----

Rozdział XIV. METODY I TECHNIKI BADAŃ W ZAKRESIE TURYSTYKI	135
1. Akomodacja metod i technik nauk humanistycznych do potrzeb badań w zakresie turystyki	135
2. Metoda sondażu diagnostycznego	136
3. Metoda monograficzna	141
4. Eksperyment	142

5. Metoda historyczno-porównawcza	142
6. Metoda indywidualnych przypadków	144
7. Metoda badań panelowych	145
 Rozdział XV. WARUNKI WDRAŻANIA DOROBKU NAUK O TURYSTYCE DO PRAKTYKI	148
 ZAKOŃCZENIE	152
 BIBLIOGRAFIA	155
 ANEKSY	
Aneks I. DOŚWIADCZENIA PRAKTYCZNE, BADAWCZE I METODOLOGICZNE AUTORA W DZIEDZINIE TU- RYSTYKI	173
1. Współpraca z opiekunami szkolnych kół krajoznawczo-turystycznych	173
2. Praca autora w charakterze przewodnika PTTK i pilota wycieczek zagranicznych	177
3. Doświadczenia badawcze	179
4. Doświadczenia metodologiczne	183
5. Metoda indywidualnych przypadków i panelowa jako przykłady metod jakościowych stosowanych przez autora	185
 Aneks II. METODA PANELOWA W BADANIACH SAMO- KSZTAŁCENIOWEJ FUNKCJI TURYSTYKI (NA POD- STAWIE ANALIZY ZACHOWAŃ NAUCZYCIELI-TURYS- TÓW, W TYM OPIEKUNÓW SKKT)	187
 Aneks III. TURYSTYKA JAKO CZYNNIK WYCHOWANIA ES- TETYCZNEGO NAUCZYCIELI (W ŚWIECIE WŁASNYCH BADAŃ AUTORA)	196
 Inhaltsverzeichnis	202

PRZEDMOWA

Niniejsza praca poświęcona teoretycznym problemom turystyki edukacyjnej, powstała jako swoista odpowiedź na społeczne zapotrzebowanie, wynikające z intensywnego rozwoju turystyki i jej rosnącej roli edukacyjnej, społecznej i kulturotwórczej, a także gospodarczej. Turystyka polska i światowa weszły w okres, w którym nie wystarczy już doświadczenie praktyczne, lecz konieczne jest tworzenie naukowych podstaw umożliwiających prawidłowe jej programowanie, organizowanie i ocenianie jej skutków. Prezentowane opracowanie ma umożliwić pełniejsze zrozumienie wybranych czynników, warunków rozwoju turystyki edukacyjnej, jej pozycji, jej funkcji. Bez prawidłowego, naukowego rozumienia czynników i sytuacji, które warunkują powstawanie i funkcjonowanie ruchu turystycznego niemożliwe jest tworzenie optymalnych zasad kierowania jego rozwojem, uzyskiwania funduszy potrzebnych na finansowanie infrastruktury turystycznej, podnoszenie społecznego prestiżu turystyki jako formy spędzania wolnego czasu.

Turystyka, mimo że staje się coraz atrakcyjniejszą i powszechnie akceptowaną formą zaspokajania potrzeb wynikających z czasu wolnego, nie jest w dostatecznym stopniu spożytkowana jako czynnik edukacji, aktywizacji intelektualnej i jako siła kulturotwórcza.

Jednym z najistotniejszych problemów współczesnego świata jest zagadnienie moralnego i intelektualnego dorastania ludzi do wymagań współczesnej cywilizacji i demokratycznych systemów społecznych. Od wiedzy, przygotowania, odpowiedzialności i dyscypliny ludzi bowiem zależy przyszłość świata. Wszechstronny rozwój ich osobowości warunkuje zdolność człowieka do przeciwstawiania się kryzysom ekologicznym, energetycznym, moralnym, politycznym i ekonomicznym. Turystyka - pojmowana i jako forma ludzkiej aktywności i jako ludzkie doświadczenie - jest jednym z tych czynników, który może przyczynić się do rozwoju osobowości człowieka i do lepszego przygotowywania go do kontaktu z różnymi ludźmi, środowiskami i kulturami.

Edukacyjna funkcja turystyki grupowej z przewodnikiem polega przede wszystkim na tym, że rozszerza ona i uwiarygodnia doświadczenia człowieka, że uczy go poznawania i szanowania innych ludzi i inne kultury, że ukazuje kulturową wspólnotę świata. Wartość turystyki grupowej, jako czynnika kształtującego osobowość człowieka, polega przede wszystkim na tym, że dostarcza mu doświadczenia zmysłowego i informacji, na podstawie których jest on w stanie jeszcze skuteczniej kształtować swój światopogląd, aspiracje i stosunek do zwiedzanych obiektów.

Grupowa turystyka dostarcza prawdziwego i sprawdzonego doświadczenia oraz materiału do przemyśleń. Skłania do refleksji, do rewizji utartych stereotypów, do myślenia nowatorskiego i twórczego, do zrywania z mitami i złudzeniami. Edukacyjna funkcja turystyki, uprawianej pod kierunkiem kwalifikowanego przewodnika, polega także na tym, że zwiedzanie tak kraju własnego, jak i obcego dokonuje się w warunkach zdobywania coraz nowych doświadczeń i przeżyć. Grupowe, a jednocześnie indywidualne poznawanie i przeżywanie świata, wpływa na zmiany osobowości.

Ważne miejsce w niniejszym opracowaniu zajmuje problematyka badawcza edukacji turystycznej i znaczenie dla niej poszczególnych nauk. Badanie problemów i procesów turystycznych jest złożone. Nie wszystkie bowiem aspekty i zjawiska są badane, nie wszystkie dyscypliny rozwijają się równomiernie, nie zawsze działania w tej dziedzinie mogą być oparte na wynikach badań i teoretycznych wskazaniach.

Stosunkowo najlepiej rozwinięta jest ekonomika turystyki, co jest zrozumiałe, gdyż działalność turystyczna wymaga określonych inwestycji, nakładów środków finansowych, kredytów. Turystyka zmierza do samofinansowania, samodzielności i samorządności i z tych względów konieczne jest naukowe i empiryczne badanie opłacalności inwestycji oraz działalności instytucji i organizacji turystycznych.

Stosunkowo słabo są rozwinięte takie dyscypliny naukowe, jak: andragogika turystyki, pedagogika oraz historia. Prawie zupełnie nie rozwinęły się takie dyscypliny, jak etyka, psychologia czy też filozofia turystyki.

Niniejsze opracowanie ma za zadanie ukazać potrzeby badawcze w zakresie turystyki edukacyjnej, ogólnie scharakteryzować przedmiot badań szczegółowych dyscyplin zajmujących się turystyką, określić przydatność wybranych (przykładowych) metod i technik do prowadzenia badań w tej dziedzinie.

Taki przegląd problemów i przykładowych metod badawczych, które mogą być stosowane w poznawaniu zjawisk i procesów turystyki edukacyjnej, umożliwi zainteresowanym tą problematyką nauczycielom, studentom i organizatorom turystyki zdobycie oraz - miejmy nadzieję - pogłębienie orientacji na temat zagadnień

turystycznych. Zdajemy sobie sprawę z tego, że przegląd ten jest niepełny i ograniczony do najbardziej istotnych problemów i potrzeb ruchu turystycznego. Takie ujęcie ma jednak ten walor, że umożliwia zorientowanie się w problemach najważniejszych dla rozwoju i społecznego funkcjonowania turystyki, zwłaszcza zaś turystyki edukacyjnej.

W niniejszej pracy ważne miejsce zajmuje problematyka samokształceniowych i wychowawczych wartości tego ruchu. Traktowanie turystyki tylko w kategoriach ekonomicznych, zdrowotnych i rekreacyjnych prowadzi do uproszczonego jej rozumienia i do pomijania jej funkcji edukacyjnych i kulturotwórczych.

Uwzględnienie turystyki w systemie oświaty i wychowania dorosłych stanowi wielką szansę edukacyjną: otwiera bowiem realne możliwości głębszego włączenia milionów ludzi do kultury, stałe nauczanie ich korzystania z osiągnięć współczesnej cywilizacji, uwrażliwianie ich na wartości poznawcze, estetyczne i moralne.

Niniejsza praca jest próbą ujęcia roli turystyki jako czynnika, który pozwala na bogatszą międzynarodową wymianę idei, myśli, doświadczeń i koncepcji rozwiązywania ekonomicznych, społecznych i cywilizacyjnych problemów współczesnego świata. Praca powstała jako wynik badań i refleksji nad takim modelem uprawiania nauk o turystyce, który umożliwiałby pełniejsze i wielowymiarowe wykorzystanie dorobku nauk społecznych i humanistycznych. Nauki te są bowiem cennym źródłem inspiracji teoretycznej i metodologicznej w rozumieniu celów i zadań edukacyjnych turystyki, w formułowaniu problemów badawczych, w dobieraniu i stosowaniu metod i technik badawczych.

Praca zrodziła się jako rezultat analizy i próby rozpatrywania ruchu turystycznego jako zjawiska edukacyjnego, kulturowego i cywilizacyjnego oraz jako wynik rozbudzenia przez system oświatowy potrzeb intelektualnych, poznawczych i estetycznych, które turystyka edukacyjna jest w stanie w dużym stopniu zaspokoić.

Niniejsza praca stanowi wynik dążenia do głębszego poznania potrzeb turystyki oraz zarysowania programu badań, które powinny być prowadzone w ramach wyspecjalizowanych dyscyplin (lub subdyscyplin). Dokładniejsze poznanie potrzeb badawczych warunkuje prawidłowy rozwój nauk o turystyce, właściwy podział zadań badawczych i możliwości ich integracji i całościowej interpretacji, przydatnej także w działalności praktycznej.